

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора наук з державного управління, професора Майстра Сергія Вікторовича на дисертаційну роботу Супрункової Ірини Валеріївни на тему: «Державна політика у сфері детінізації національної економіки як структурної складової державної безпеки»,
що подана до захисту на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку

Актуальність обраної теми дослідження. В даний час проблеми вивчення тіньової економіки як соціально-економічного явища набувають особливої актуальності і значимості як для України, так і для більшості країн світової спільноти. Багато видів тіньової діяльності визнаються загрозами національній безпеці, в зв'язку з чим вони небезпідставно включаються до переліку глобальних проблем сучасності.

Так, в Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, затвердженої Указом Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021, одним із викликів та загроз у сфері економічної безпеки є високий рівень тінізації економіки. Наявність високого рівня тінізації економіки стає справжньою проблемою для державного регулювання, особливо в умовах значних потрясінь, оскільки знижує фінансовий потенціал, викривлює показники розвитку та ускладнює будь-які аналітичні висновки щодо стану економічної системи. Тому пошук дієвих методів і способів реалізації політики детінізації економіки є актуальним і своєчасним.

Виходячи з викладеного вище, дисертаційна робота Супрункової Ірини Валеріївни на тему: «Державна політика у сфері детінізації національної

економіки як структурної складової державної безпеки», яка присвячена вирішенню проблем поглиблення науково-методичних засад та практичного інструментарію реалізації державної політики детінізації економіки України в контексті забезпечення державної безпеки, є актуальною, має наукове і практичне значення для системи державного управління країни. У своїх дослідженнях автор, спираючись на досягнення науки про державне управління, використовуючи досвід європейської та національної шкіл державного управління, обґрунтував підходи до вирішення найбільш актуальних проблем теорії, організації та методики розробки та реалізації державної політики у сфері детінізації національної економіки як структурної складової державної безпеки.

Зв'язок роботи з державними чи галузевими науковими програмами, планами, темами, пріоритетними напрямками розвитку науки й техніки. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Державного університету “Житомирська політехніка” (раніше Житомирського державного технологічного університету) за темами: “Забезпечення економічної безпеки територіальних виробничих комплексів” (номер державної реєстрації 0120U103443); “Політика щодо біженців та внутрішньо переміщених осіб при загрозах національній безпеці та постконфліктному стані економіки” (номер держреєстрації 0117U006473). За вказаними темами автором розроблено комплексний підхід до оцінки ефективності державної політики в сфері детінізації національної економіки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень дисертації, їх новизна. У дисертаційній роботі сформульовано та обґрунтовано сукупність положень, які характеризуються науковою новизною і свідчать про особистий внесок автора у розвиток науки державного управління, який полягає у розробці нових й удосконалені наукових рішень, спрямованих на збагачення теоретичних та методичних положень формування та реалізації

державної політики у сфері детінізації національної економіки як структурної складової державної безпеки.

Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних та методологічних положень, а також розробці механізмів формування і реалізації державної політики в сфері детінізації національної економіки як структурної складової державної безпеки. Ознайомлення з дисертаційною роботою дає підстави стверджувати, що мету дослідження у цілому досягнуто, а поставлені завдання розв'язано у повному обсязі.

Наукові положення, висновки та рекомендації є достовірними і обґрунтованими, базуються на наукових методах пізнання, які використані у процесі дослідження, а також на українському та зарубіжному досвіді.

Найбільш значущими, на наш погляд, результатами дослідження, що становлять наукову новизну, розкривають суть роботи та виносяться на захист, є здійснення вперше у сучасній науці державного управління наукового обґрунтування методологічних положень формування та реалізації державної політики в сфері детінізації національної економіки, що передбачають: 1) ідентифікацію вихідних положень державної політики в досліджуваній сфері (мета; завдання; об'єкт; предмет; принципи); 2) визначено напрями впливу на складові державної безпеки держави (біологічна, геополітична, соціальна, економічна, військова); 3) ідентифіковані наслідки тіньової економіки для державної безпеки; 4. Ідентифіковані ключові інструменти та методи державної політики в сфері детінізації національної економіки, а також розробка методології оцінювання взаємозв'язку рівня тінізації економіки та ключових детермінантів тінізації економіки (функціонування податкової системи в країні; якість державного регулювання, корупція; функціонування фінансової системи, офшоризація; інвестиційна привабливість країни; економічний розвиток та сприяння бізнесу) шляхом розробки регресійної моделі на прикладі 92 країн світу, яка складається з залежної змінної (рівня тіньової економіки) та п'яти незалежних змінних (Валового внутрішнього продукту, Індексу економічної

свободи, Індексу сприйняття корупції, Індексу легкості ведення бізнесу, Індексу фінансової таємниці). Критичний аналіз розроблених моделей показав найбільшу доцільність використання моделі взаємозв'язку рівня тінізації економіки, ВВП та рівня корупції, яка пройшла тестування на адекватність вибіркоvim даним та відсутність висококорельованих незалежних змінних, отримане регресійне рівняння може використовуватися з ймовірністю 63,7 % для прогнозування інтегрального показника зазначеного рівня тінізації.

Проведений критичний аналіз економічної літератури дозволив автору удосконалити категоріально-понятійний апарат за темою дослідження, запропонувавши уточнене визначення дефініцій «тіньова економіка», «детінізація економіки».

Слід відзначити розроблені автором інституційні підходи до державної контрольно-господарської діяльності як інструменту реалізації заходів з детінізації національної економіки шляхом генерування інституціональна моделі такої діяльності, що являє собою сукупність заявлених базових змістовно синтезованих формально-функціональних положень інститутів контрольно-господарської діяльності в сфері тіньової економіки (предмет, об'єкти, суб'єкти, функції, завдання, форми, норми), що органічно поєднані метою останньої.

Логічним та важливим результатом дослідження є удосконалення методологічного інструментарію державного управління детінізацією економіки України в фокусній увазі бюджетної безпеки.

Крім того, заслуговує на увагу удосконалена методологія оцінювання рівня тінізації національної економіки з урахуванням статистичних показників, експертної оцінки та методу соціологічних опитувань, що характеризують параметри тінізації економіки в Україні, в частині вдосконалення методики оцінки тіньової економіки і внесення змін до «Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня тіньової економіки», що сприяє впровадження комплексу заходів політики детінізації, які

оптимізують обсяги та структуру тіньової економіки.

Значний науковий інтерес викликає проведений регресійний аналіз перевірки відповідного впливу на прикладі даних 92 країн світу та розроблені три варіанти регресійних моделей визначення впливу детермінантів тінізації на рівень тінізації економіки, які відрізняються між собою кількістю факторів, які відображають залежності рівня тінізації економіки від ключових детермінантів тінізації економіки (функціонування податкової системи в країні; якість державного регулювання, корупція; функціонування фінансової системи, офшоризація; інвестиційна привабливість країни; економічний розвиток та сприяння бізнесу).

Одержані результати мають теоретичне та прикладне значення. Зміст наукових завдань структурно і логічно узгоджений, їх кількість є достатньою для розкриття обраної теми та досягнення поставленої мети.

Достовірність одержаних результатів. Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені у дисертаційній роботі, обґрунтовані та достовірні. Дослідження здійснене автором відповідно до теми роботи та поставленої мети. Ознайомлення зі змістом дисертації надає можливість зробити висновок, що поставлена мета досягнута, чому сприяв правильний вибір об'єкта дослідження та використання значного обсягу бібліографічних джерел. Достовірність та об'єктивність одержаних результатів, висновків та рекомендацій автора підтверджуються логічною завершеністю виконаної роботи, апробацією її результатів на міжнародних науково-практичних конференціях, публікаціями у наукових фахових виданнях, а також довідками про впровадження результатів дослідження у навчальний процес Державного університету «Житомирська політехніка».

Значення результатів для науки та практики. Наукове значення результатів дослідження розкривається в обґрунтуванні рекомендацій з удосконалення державної політики у сфері детінізації національної

економіки як структурної складової державної безпеки.

Значимість розроблених науково-методичних підходів, пропозицій та рекомендацій підтверджується довідками про впровадження результатів дослідження у практику діяльності суб'єктів державного управління, зокрема: Головне управління статистики Житомирської області (довідка № 06/04-028, від 02.06.2021 р.); Головне управління ДПС у Київській області Державної податкової служби України (довідка №2813/06-1, від 15.06.2021 р.); Житомирську обласну прокуратуру (довідка № 09/1-2511вих-21) від 10.08.2021 р.); Управління північного офісу Держаудитслужби в Житомирській області (довідка № 06-08-30/2213 від 07.08.2021 р.); Департамент охорони здоров'я Житомирської обласної державної адміністрації (довідка № 3582/06-1 від 14.07.2021 р.); Баранівську міську раду (довідка № 02-12/769 від 23.07.2021 р.); Державний університет "Житомирська політехніка" (довідка № 44-01.00/1878, від 13.07.2021 р.).

Повнота висвітлення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. За результатами дослідження опубліковано 39 наукових праць, із них: 2 монографії (в тому числі 1 – одноосібна); 3 статті у зарубіжних виданнях, що включенні до міжнародних наукометричних баз даних; 2 статті в зарубіжних виданнях; 17 статей у вітчизняних фахових виданнях, що включенні до міжнародних наукометричних баз даних; 12 тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських конференціях, 3 статті в інших виданнях.

Основні результати дослідження оприлюднені до захисту дисертації, публікації розкривають зміст представленої дисертації і свідчать про самостійність одержаних результатів наукового дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до змісту та оформлення дисертації. В цілому високо оцінюючи результати виконаного Супруновою І.В. дослідження, необхідно відзначити окремі спірні аспекти роботи, що

вимагають уточнення у ході наукової дискусії:

1. В представленій класифікаційній моделі тіньової економіки для цілей державного управління наведено класифікаційні ознаки: за ступенем законності економічної діяльності; за мотивами відношення суб'єктів здійснення; за відношенням до офіційної економіки; за соціальними наслідками; в залежності від масштабів поширення тіньової економіки, проте в роботі детальне висвітлення знайшли лише перші дві ознаки (п. 1.3). Доцільно було б більш деталізувати й інші класифікаційні ознаки.

2. Досить ґрунтовно із системних позицій висвітлені в дисертаційній роботі напрями удосконалення державного регулювання детінізації ринку праці. При цьому автору необхідно було приділити увагу підвищенню компетентності та професіоналізму працівників соціальних та безпекових сфер, оперативному обміну потрібною інформацією, що передбачає запровадження дієвої міжвідомчої координації (п. 4.2).

3. В пункті 4.3 автор зазначає, що українські вчені у різні часи, досліджуючи проблематику ідентифікації бюджетних загроз, до останніх відносили різні внутрішні та зовнішні загрози; при цьому автор робить заключний висновок щодо підходів перерахованих в п. 4.3 дисертації авторів, але власне їх підходи не наводить.

4. Робота має пошуковий характер і заслуговує на увагу побудована автором блок-система загроз державній безпеці, обумовлених тінізацією економіки (п. 5.2). Проте необхідно було б більш детально описати виклики, пов'язані із збройною агресією Російської Федерації та тимчасовою окупацією частини території України, оскільки руйнування економіки України є одним з методів гібридної війни.

5. Робота мала б більшу практичну цінність, якби автором в контексті деталізації положень «Стратегії національної безпеки України. Безпека Людини – Безпека Країни» була розроблена «Стратегія державного управління детінізацією економікою в контексті забезпечення державної безпеки» та запропоновано порядок реалізації такої стратегії.

В цілому зазначені зауваження не зменшують наукової та практичної цінності дослідження і носять дискусійний характер.

Загальний висновок

Ураховуючи актуальність проблеми та результати проведеного дослідження, вважаю, що дисертаційна робота Супрункової Ірини Валеріївни на тему: «Державна політика у сфері детінізації національної економіки як структурної складової державної безпеки» є самостійною, завершеною кваліфікаційною працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, що мають суттєве значення для розвитку державно управлінської науки.

Дисертація виконана на належному науковому рівні, має практичну спрямованість і відповідає вимогам пунктів 9-10, 12-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 зі змінами та доповненнями, а її автор – Супрунова Ірина Валеріївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри публічного адміністрування у сфері
цивільного захисту навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України,
доктор наук з державного управління,
професор

С.В. Майстро

